

Hemşirelik Öğrencilerinde Kültürel Duyarlılığın Kendini Belirleme (Güvengenlik) ile İlişkisi

Relationship between Cultural Sensitivity and Self-Determination (Assertiveness) in Nursing Students

Öz

Amaç: Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinde kültürel duyarlılığın kendini belirleme (güvengenlik) ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Bu kesitsel çalışma Türkiye'nin sınır illerinden birinde bulunan bir üniversitede yürütülmüştür. Çalışma örneklemini 248 öğrenci hemşire oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında sosyodemografik ve sosyokültürel özelliklerin yer aldığı tanıtıcı bilgi formu, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ve Kendini Belirleme (Güvengenlik) Ölçeği kullanılmıştır. Veriler tanımlayıcı istatistikler, bağımlı gruplarda t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey HSD testi ve kolerasyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 21.05 ± 2.03 olup, %62.9'u kadındır. Öğrencilerin %44.8'i yabancı dil bildiğini, %27.8'i farklı ülkelere gittiğini, %50'si sosyal medya aracılığıyla farklı ülkelerden kişilerle iletişim kurduğunu, %58.1'i farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip ettiğini, %56.5'i farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı sunduğunu ve %41.9'u farklı kültürden hasta ve sağlıklı bireylere bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yaptıklarını belirtmiştir. Öğrenciler Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'nden 83.30 ± 19.40 , Kendini Belirleme (Güvengenlik) Ölçeği'nden 96.83 ± 15.24 puan almışlardır. Öğrencilerin kültürel duyarlılığını ve güvengenliklerini etkileyen birçok sosyoekonomik ve sosyokültürel faktör belirlenmiştir. Öğrencilerin kültürel duyarlılığının güvengenlik ile pozitif yönde yüksek düzeyde, çekingenlik ile negatif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P < .001$).

Sonuç: Çalışmada öğrencilerin orta düzeyde kültürel duyarlılık ve güvengenlik seviyelerinin olduğu belirlenmiştir. Kendine güvenen hemşirelik öğrencilerin kültürel duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin hemşirelik eğitimi sırasında özgüveni yüksek bireyler olarak eğitilmelerinin hastaya özgü ve kültürel duyarlı bakım sağlamada katkısı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, çekingenlik, güvenirlik, kültürel duyarlılık, hemşirelik, öğrenci

Abstract

Background: This study was conducted to determine the relationship between cultural sensitivity and self-determination in nursing students.

Methods: This cross-sectional study was conducted at a university in one of Turkey's border provinces. The study sample consisted of 248 nursing students. Data were collected by using the descriptive information form, which included sociodemographic and sociocultural characteristics, Intercultural Sensitivity Scale and Self-Determination (Assertiveness) Scale. Data evaluated using descriptive statistics, dependent groups t-test, One-way analysis of variance (One-way ANOVA), Tukey HSD test and correlation analysis.

Results: The mean age of the participants was 21.05 ± 2.03 and 62.9% were female. 44.8% of the students speak foreign languages, 27.8% go to different countries, 50% communicate with people from different countries through social media, 58.1% follow the mass media of different countries, 56.5% of patients from different cultures nursing and 41.9% reported that they provided information, health education or counseling to patients and healthy individuals from different cultures. The students scored 83.30 ± 19.40 for Intercultural Sensitivity Scale and 96.83 ± 15.24 for Self-Determination (Assertiveness) Scale. Many socioeconomic and sociocultural factors affecting students' cultural sensitivity and assertiveness were identified. It was concluded that students' cultural sensitivity was positively correlated with confidence, while shyness was negatively correlated with moderate level ($P < .001$).

Conclusion: In the study, it was determined that students had moderate cultural sensitivity and assertiveness levels. Self-confident nursing students had higher cultural sensitivity. It was concluded that educating the students as individuals with high self-confidence during nursing education will contribute to providing patient-specific and culture-sensitive care.

Keywords: Culture; shyness; reliability; cultural sensitivity; nursing; students

Yasemin Gümüş Şekerci

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği
Anabilim Dalı, Hatay, Türkiye

Gümüş Şekerci Y. Relationship between Cultural Sensitivity and Self-Determination (Assertiveness) in Nursing Students. *J Educ Res Nurs*. 2021;18(1):24-30.

Corresponding Author: Yasemin Gümüş Şekerci
E-mail: y.gumus36@hotmail.com

Received: October 20, 2019
Accepted: January 28, 2020

Copyright@Author(s) - Available online at
www.jer-nursing.org
Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-NonCommercial
4.0 International License.

Giriş

Göç olayı toplumları fiziksel, ruhsal, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açıdan etkilemektedir. Yaşanan savaş, ekonomik kriz, doğal afet, ırk, din ve cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteciler sığınacak yeni bir yer aramaktadır. Türkiye, savaş başka olmak üzere birçok nedenle çok sayıda mülteciye kapılarını açmıştır. Ülke farklı milletler (Hollanda, Belçika, Suriye, Bulgar gibi), farklı etnik gruplar (Türk, Arap, Afgan, Boşnak, Arnavut, Alevi, Kürt, Çerkez, Laz, Yahudi gibi), farklı inançlar (Müslüman, Hıristiyan, Yahudi, Sünni, Şafi gibi.) ve dil çeşitliliği (Türkçe, Kürtçe, Arapça, Almanca gibi) açısından farklı kültüre sahip birçok mülteciyi içinde barındırması nedeniyle önemli bir yere sahiptir.¹ Ortadoğu Stratejik Araştırmaları Merkezi (2015) raporunda mülteci hareketliliğinden en fazla etkilenen riskli iller arasında çalışmanın yapıldığı ili ilk beşte göstermiştir.² Karakaş ve Han Erbaş³ (2018) tarafından yapılan çalışmada ilde her geçen gün artan mülteci sayısının var olan kültürel yapının değişmesine neden olduğu belirtilmiştir.

Göçle beraber artan kültürel çeşitlilik, çoğu zaman farklı kültürden gelen hasta ya da sağlıklı bireyle en fazla iletişim halinde olan hemşire ve hemşire adaylarında, kültürel duyarlılığa duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.⁴ Kültürlerarası duyarlılık hemşire adayların hem kendi kültürünü hem de başka kültürleri tanıyan, farklı kültürel özelliğe sahip bireylerle iletişim ve empati kurabilen birey olmalarına yardımcı olmaktadır. Etkili kültürel duyarlılık yüksek düzeyde bireysel ve mesleki güveni gerektirir.

Öğrenci hemşirelerin, hasta ve sağlıklı bireyler için etkili bakım ve sağlık eğitimi sağlayabilmeleri noktasında bireysel ve mesleki güveninin olması çok önemlidir.⁵ Güven kişilerarası stresi azaltmak, etkili ekip işbirliği sağlamak ve kaliteli hemşirelik bakımı sunmak için en önemli becerilerden biridir.⁶ Hastaneye kabul edilen hastaların, çoklu sistem bozukluklarına ve komorbiditelere sahip olduğu düşünüldüğünde, hemşire adaylarının güvengelik düzeylerinin yüksek olması gerektiği ve artan rol ve sorumluluklarının olacağı bildirilmektedir.⁷ Hastaların hastanedeki durum ve koşullarının değişme hızları göz önüne alındığında, kötü güvengelik becerileri hasta güvenliği için önemli bir tehdit oluşturabilir. Şüphesiz, özgüvenin ve kişilerarası iletişimin zayıf olduğu hemşireler, olumsuz profesyonel tutum ve davranışlar sergileyebilir. Hemşirelerin sağlık hizmeti sunum sisteminin geliştirilmesinde daha etkili, kaliteli hasta bakımının sağlanmasında daha yetkin, toplum içinde iletişiminde daha rahat ve mesleki bilgi ve becerilerini kullanmada daha etkili, iddialı ve özgüvenlerinin yüksek olması gerekir.⁸

Güvengelik düzeyini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bir mesleğe ait olma duygusu, benlik saygısı, kaygı ve stres düzeyi, liderlik düşüncesi, farklı kültüre uyum sağlama gibi durumlar güvengelik düzeyini etkileyebilir. Güvengeliği olumsuz düzeyde etkileyen faktörler hemşire adaylarında başarısızlıklara, düşük yaşam kalitesine ve çeşitli sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Bu bağlamda hemşire adaylarının etkili iletişim kurması ve bilgi ya da becerilerini mesleğe yansıtmasında güvengelik düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir.⁹

Buradan hareketle gerek mesleğin uygulama alanlarında gerekse yaşadığı ortamda çok sık farklı kültürden bireylerle karşılaşan hemşire adaylarının¹⁰ çeşitli düzeyde güvengeliklerinin olduğu ve bunun kültürel duyarlılıklarını etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle, hemşirelik eğitimi sırasında hemşire adaylarının çekingen olmayan, iddialı ve özgüvenli birey olarak eğitilmesinin hasta ya da sağlıklı bireye özgü ve kültüre duyarlı hizmetin verilmesinde katkı sağlaması beklenmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin güvengelik düzeylerinin belirlenmesi kültüre duyarlı hemşirelik hizmeti sunması adına önem taşımaktadır. Ayrıca öğrencilerin bu özelliklerinin belirlenmesi hemşire eğitimciler için yol gösterici olacaktır. Ek olarak çalışma kültürel duyarlılığın güvengelik

ile ilişkisini değerlendiren ilk araştırma olması bakımından önem taşımaktadır. Beraberinde çalışmanın birçok kültürü içinde bulunduran bir ilde yapılmış olması daha güvenilir sonuçlara ulaşılması açısından önemlidir.

Amaç

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinde kültürel duyarlılığın kendini belirleme (güvengelik) ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın tipi

Bu çalışma Türkiye'nin güney sınırında yer alan bir üniversitenin lisans hemşirelik bölümünde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır.

Evren ve örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye'nin güney sınırında yer alan bir üniversitenin lisans hemşirelik bölümünde eğitim alan öğrenciler oluşturmuştur (N = 509). Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde alfa = .05, %95 güvengelik düzeyi, Z = 1.96 değerleri kullanılarak toplam 217 öğrenciye ulaşılması gerektiği belirlenmiştir.¹¹

Bu doğrultuda 248 öğrenciye ulaşılmıştır. Veri toplanması ders saatlerinde gerçekleştirilmiş, öğrencilere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, gönüllü olanlardan çalışmaya katılmaları istenmiştir. Veri toplama formları zaman kısıtlaması olmaksızın uygulanmış ve yaklaşık 30 dk sürmüştür.

Veri toplama araçları

Kişisel bilgi formu: Literatür doğrultusunda¹²⁻¹⁴ hazırlanan form sosyodemografik (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, ebeveyn eğitim ve çalışma durumu) ve sosyokültürel özelliklerin değerlendirildiği 19 sorudan oluşmuştur.

Kültürlerarası duyarlılık ölçeği (KDÖ): Chen ve Starosta¹⁵ tarafından kültürel farklılıklara karşı duyarlı olmayı değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek 24 maddeden oluşmaktadır. Bulduk, Tosun ve Ardiç¹⁶ tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek beş alt boyuta sahip olup, beşli Likert tiptedir. İletişimde sorumluluk, kültürel farklılıklara saygı, iletişimde kendine güvenme, iletişimde hoşlanma ve iletişimde dikkatli olma ölçeğin alt boyutlarıdır. Ölçeğin toplam puanı 24-120 arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanın artması kültürel duyarlılık düzeyinin arttığını göstermektedir.¹⁵ Orijinal ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .88,¹⁵ Türkçeye çevrilen ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .72 olarak bildirilmiştir.¹⁶ Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .93 olarak bulunmuştur.

Kendini belirleme ölçeği (KBÖ): Voltan-Acar ve Öğretmen¹⁷ tarafından bireylerin güvengelik düzeylerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilen ölçek 28 maddeden oluşmaktadır. Güvengelik ve çekingenlik olmak üzere iki alt boyutu bulunan ölçek altılı Likert tiptedir. Ölçeğin toplam puanı 28-168 arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanın artması güvengelik düzeyinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .87, test-tekrar-test güvengeliğinin ise .89 olarak bildirilmiştir.¹⁷ Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

Verilerin analizi

Bu çalışmanın verileri IBM SPSS İstatistik Paket Programı 21.0 (IBM Corp. Armonk, NY: USA. Released 2012) kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde sayı, yüzde dağılımı, min., max. değerleri, aritmetik ortalama, t test, tek yönlü ANOVA, Tukey HSD post hoc testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunlukları Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Kültürel duyarlılık ve güvengelik arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel önemlilik P < .05 olarak kabul edilmiştir.

Etik değerlendirme

Bu çalışma bir üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (08.08.2019/10). Ayrıca çalışmanın yapılacağı kurumdan izin alınmıştır (Sayı:78194220-020-36984). Çalışmaya başlamadan önce tüm katılımcılara çalışmanın amacı ve içeriği açıklanmış, katılımcılardan sözlü onam alınmıştır.

Bulgular

Bu çalışmayı toplam 248 hemşirelik öğrencisi tamamlamıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 21.05 ± 2.03 olup, %62.9'u kadındır. Öğrencilerin %28.6'sı birinci, %23'ü ikinci, %18.1'i üçüncü ve %30.2'si dördüncü sınıfta eğitim görmektedir. Öğrencilerin annelerinin %80.6'sı 8 yıl ve altı eğitime sahipken, %86.7'si ev hanımıdır. Ayrıca öğrencilerin babalarının %67.3'ü 8 yıl ve altı eğitime sahipken, %40.5'i işçi olarak çalışmaktadır.

Çalışmada öğrencilerin %44.8'i yabancı dil bildiğini, %27.8'i farklı ülkelere gittiklerini, %50'si sosyal medya aracılığıyla farklı ülkelere kişilerle iletişim kurduklarını, %58.1'i farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip ettiklerini, %55.6'sı farklı ülkelerde arkadaşlarının olduğunu, %59.3'ü farklı ülkelerde tanıdıklarının bulunduğunu, %86.7'si farklı ülkelere seyahat etmek istediklerini, %75.8'i farklı ülkelerde yaşamak istediklerini, %68.1'i farklı ülkelerde çalışmak istediklerini, %64.1'i değişim programları (erasmus, farabi gibi) aracılığıyla farklı ülkelere gitmek istediklerini bildirmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin %56.5'i farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı sunduklarını ve %41.9'u farklı kültürden hasta ve sağlıklı bireylere bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yaptıklarını belirtmiştir (Tablo 1).

Kültürel duyarlılık ve ilişkili faktörler

Öğrenciler KDÖ'nün iletişimde sorumluluk alt boyutundan 24.91 ± 5.89 puan almışlardır (Tablo 2). İletişimde sorumluluk ile cinsiyet, sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki saptanmıştır ($P < .05$). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilere göre, yabancı dil bilen öğrencilerin bilmeyenlere göre iletişimde sorumluluk puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kuran, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı veren ve farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapan öğrencilerin diğer öğrencilere göre iletişimde sorumluluk puanları daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Çalışmada öğrenciler KDÖ'nün kültürel farklılıklara saygı alt boyutundan 21.11 ± 5.91 puan almıştır (Tablo 2). Kültürel farklılıklara saygı ile cinsiyet, sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki belirlenmiştir ($P < .05$). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, son sınıf öğrencilerin birinci ve ikinci sınıf öğrencilere göre, yabancı dil bilen öğrencilerin bilmeyenlere göre kültürel farklılıklara saygı puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kuran, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı veren, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapan öğrencilerin diğer öğrencilere göre kültürel farklılıklara saygı puanları daha fazla bulunmuştur (Tablo 3).

Ayrıca KDÖ'nün iletişimde kendine güvenme alt boyutundan alınan puan 16.77 ± 5.0 'dir (Tablo 2). İletişimde kendine güvenme ile cinsiyet,

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyokültürel Özellikleri (N = 248)

Özellikler	Evet		Hayır	
	n	%*	n	%*
Yabancı dil bilme	111	44.8	137	55.2
Farklı ülkelere gitme	69	27.8	179	72.2
Farklı ülkelerden kişilerle iletişim kurma (sosyal medya aracılığıyla)	124	50.0	124	50.0
Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme	144	58.1	104	41.9
Farklı ülkelerde arkadaş varlığı	138	55.6	110	44.4
Farklı ülkelerde tanıdık (akraba, komşu) varlığı	147	59.3	101	40.7
Farklı ülkelere seyahat etme isteği	215	86.7	33	13.3
Farklı ülkelerde yaşama isteği	188	75.8	60	24.2
Farklı ülkelerde çalışma isteği	169	68.1	79	31.9
Değişim programına katılma isteği	159	64.1	89	35.9
Farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı sunma	140	56.5	108	43.5
Farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma	104	41.9	144	58.1

*248 öğrenci içindeki satır yüzdesi

Tablo 2. Kültürel Duyarlılık Ölçeği, Kendini Belirleme Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamaları (N = 248)

Ölçekler	$\bar{X} \pm SS$	Min-Max
KDÖ		
İletişimde sorumluluk (7 madde)	24.91 ± 5.89	7 - 35
Farklı kültürlere saygı (6 madde)	21.11 ± 5.91	6 - 30
İletişimde güven (5 madde)	16.77 ± 5.0	5 - 25
İletişimden hoşlanma (3 madde)	9.83 ± 3.30	3 - 15
İletişimde dikkatli olma (3 madde)	10.66 ± 2.14	5 - 15
Toplam (24 madde)	83.30 ± 19.40	28 - 118
KBÖ		
Güvengenlik (11 madde)	43.79 ± 14.10	11 - 108
Çekingenlik (17 madde)	53.04 ± 18.19	17 - 98
Toplam (28 madde)	96.83 ± 15.24	47 - 154

sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki belirlenmiştir ($P < .05$). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerin birinci sınıf öğrencilere göre, yabancı dil bilen öğrencilerin bilmeyenlere göre iletişimde kendine güvenme puanları daha yüksek bulunmuştur. Sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kuran, farklı

Tablo 3. Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği, Kendini Belirleme Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamalarının Çeşitli Değişkenlerle Karşılaştırılması (N = 248)

	KDÖ					KBÖ	
	İletişimde sorumluluk	Farklı kültürlere saygı	İletişimde güven	İletişimden hoşlanma	İletişimde dikkatli olma	Güvenlik	Çekingelik
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet							
Kadın	23.64 ± 6.09	20.33 ± 6.15	15.53 ± 4.77	9.25 ± 3.25	10.61 ± 2.28	41.21 ± 13.42	57.09 ± 18.28
Erkek	27.05 ± 4.86	22.41 ± 5.23	18.86 ± 4.67	10.82 ± 3.17	10.76 ± 1.90	48.16 ± 14.22	46.18 ± 15.91
t, P	-4.580, < .001	-2.703, .007**	-5.348, < .001	-3.704, < .001	-0.514, .608	-3.852, < .001	4.758, < .001
Sınıf							
1.sınıf ^a	22.76 ± 6.82	20.04 ± 6.42	15.01 ± 4.72	8.76 ± 3.31	10.38 ± 2.32	38.39 ± 12.88	57.46 ± 17.41
2.sınıf ^b	24.08 ± 5.68	19.75 ± 6.67	15.92 ± 5.51	9.66 ± 3.39	10.52 ± 2.50	41.24 ± 14.87	55.47 ± 18.84
3.sınıf ^c	25.86 ± 5.45	22.08 ± 5.35	17.53 ± 5.52	10.20 ± 3.38	10.95 ± 1.99	46.24 ± 13.97	54.11 ± 19.59
4.sınıf ^d	26.98 ± 4.45	22.56 ± 4.65	18.62 ± 3.69	10.77 ± 2.90	10.88 ± 1.72	49.36 ± 12.46	46.38 ± 15.86
F, P	7.574, < .001	3.815, .011*	7.869, < .001	4.975, .002**	1.019, .385	9.281, < .001	5.410, .001**
	d > a	d > a,b	c,d > a	d > a		d > a	d > a,b
Yabancı dil bilme							
Evet	26.75 ± 4.94	22.53 ± 5.22	18.89 ± 4.41	10.95 ± 2.98	10.95 ± 1.71	49.11 ± 13.33	47.92 ± 17.44
Hayır	23.40 ± 6.18	19.95 ± 6.19	15.05 ± 4.78	8.93 ± 3.28	10.43 ± 2.42	39.47 ± 13.25	57.19 ± 17.78
t, P	4.628, < .001	3.489, .001	6.489, < .001**	5.015, < .001	1.894, .059	5.682, < .001	-4.116, < .001
Sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma							
Evet	26.86 ± 4.93	22.52 ± 4.95	18.73 ± 4.13	10.68 ± 3.12	10.89 ± 1.97	48.43 ± 12.98	49.07 ± 16.72
Hayır	22.95 ± 6.14	19.69 ± 6.44	14.81 ± 5.02	8.99 ± 3.27	10.44 ± 2.29	39.14 ± 13.69	57.02 ± 18.79
t, P	5.528, < .001	3.877, < .001	6.704, < .001	4.165, < .001	1.660, .098	5.482, < .001	-3.520, .001**
Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme							
Evet	26.51 ± 4.72	22.46 ± 4.95	18.24 ± 4.07	10.72 ± 3.06	10.83 ± 1.89	47.72 ± 12.73	48.63 ± 16.84
Hayır	22.68 ± 6.61	19.23 ± 6.59	14.74 ± 5.43	8.61 ± 3.25	10.44 ± 2.44	38.33 ± 14.15	59.15 ± 18.30
t, P	5.051, < .001	4.215, < .001**	5.539, < .001	5.208, < .001	1.361, .175	5.469, < .001	-4.677, < .001
Farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme							
Evet	26.29 ± 4.92	22.13 ± 5.25	17.82 ± 4.49	10.48 ± 3.11	10.83 ± 1.87	46.78 ± 11.92	49.63 ± 17.09
Hayır	23.11 ± 6.55	19.77 ± 6.44	15.40 ± 5.29	9.00 ± 3.36	10.45 ± 2.44	39.90 ± 15.73	57.47 ± 18.69
t, P	4.211, < .001	3.172, .002**	3.891, < .001	3.593, < .001	1.345, .180	3.782, < .001	-3.436, .001**
Farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma							
Evet	26.31 ± 5.25	22.00 ± 5.60	18.16 ± 4.64	10.50 ± 3.26	10.78 ± 1.92	47.94 ± 12.83	49.19 ± 17.33
Hayır	23.88 ± 6.13	20.45 ± 6.05	15.77 ± 5.01	9.35 ± 3.26	10.58 ± 2.30	40.79 ± 14.26	55.83 ± 18.35
t, P	3.263, .001**	2.053, .041*	3.823, < .001	2.752, .006**	0.763, .446	4.061, < .001	-2.878, .004**

* P < .05, ** P < .01

ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı veren ve farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapanların diğer öğrencilere göre iletişimde kendine güvenme puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Ek olarak iletişimden hoşlanma alt boyutundan alınan puan 9.83 ± 3.30'dur (Tablo 2). İletişimden hoşlanma ile cinsiyet, sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hasta-

Tablo 4. Kültürel Duyarlılığın Güvengenlik İle İlişkisi (N = 248)

KBÖ		KDÖ					Toplam puan
		İletişimde sorumluluk	Kültürel farklılıklara saygı	İletişimde kendine güven	İletişimden hoşlanma	İletişimde dikkatli olma	
Güvengenlik	r	.715	.636	.763	.613	.499	.768
	P	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001
	n	248	248	248	248	248	248
Çekingenlik	r	-.566	-.580	-.674	-.603	-.339	-.663
	P	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001
	n	248	248	248	248	248	248

lara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki bulunmuştur ($P < .05$). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, son sınıf öğrencilerin birinci sınıf öğrencilere göre, yabancı dil bilen öğrencilerin bilmeyenlere göre iletişimden hoşlanma puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kuran, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı veren ve farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma öğrencilerin diğer öğrencilere göre iletişimden hoşlanma puanları daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Ölçeğin iletişimde dikkatli olma alt boyutundan alınan puan 10.66 ± 2.14 'dür. İletişimde dikkatli olma ile cinsiyet, sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı ülkeden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki saptanmamıştır ($P > .05$, Tablo 3).

Güvengenlik ve ilişkili faktörler

Güvengenlik ölçeğinin "güvengenlik" alt boyutu puan ortalaması 43.79 ± 14.10 'dur (Tablo 2). Güvengenlik ile cinsiyet, sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki saptanmıştır ($P < .05$). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, son sınıf öğrencilerin birinci sınıf öğrencilere göre, yabancı dil bilen öğrencilerin bilmeyenlere göre güvengenlik puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kuran, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı veren ve farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma öğrencilerin diğer öğrencilere göre güvengenlik puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Öğrencilerinin KBÖ'nün çekingenlik alt boyutu puan ortalaması 53.04 ± 18.19 'dur (Tablo 2). Çekingenlik ile cinsiyet, sınıf düzeyi, yabancı dil bilme, sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kurma, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı verme, farklı kültürden hastalara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapma arasında ilişki belirlenmiştir ($P < .05$). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, son sınıf öğrencilerin birinci ve ikinci sınıf öğrencilere göre, yabancı dil bilen öğrencilerin bilmeyenlere göre çekingenlik puanları daha düşük bulunmuştur. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla farklı kültürden bireylerle iletişim kuran, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı veren ve farklı kültürden hasta-

lara bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık yapan öğrencilerin diğer öğrencilere göre çekingenlik puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Kültürel duyarlılık ve güvengenlik ilişkisi

Kültürel duyarlılığın güvengenlik ile ilişkisini inceleyen kolerasyon analizi sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır. KBÖ'nün güvengenlik alt boyutu ile KDÖ'nün iletişimde sorumluluk, kültürel farklılıklara saygı, iletişimde kendine güven, iletişimden hoşlanma alt boyutları ve ölçeğin toplam puanı arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir korelasyon bulunmuştur ($P < .05$). Ayrıca güvengenlik ile iletişimde dikkatli olma arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir korelasyon olduğu belirlenmiştir ($P < .05$).

Kendini belirleme ölçeği'nin çekingenlik alt boyutu ile KDÖ'nün alt boyutları ve toplam puanı arasında negatif yönlü ilişki saptanırken, en düşük kolerasyonun iletişimde dikkatli olma alt boyutunda olduğu belirlenmiştir ($P < .05$, Tablo 4).

Tartışma

Bu çalışmada kültürel duyarlılığın güvengenlik ile ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun kadın olduğu, farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip ettiği, farklı ülkelerde arkadaş ve tanıdıklarının olduğu, farklı ülkelere seyahat etmek, orada yaşamak ve çalışmak istediği, okuldaki öğrenci değişim programlarına katılmak istediği, farklı kültürden hastalara hemşirelik bakımı sunduğu ve yaklaşık yarısının farklı kültürden bireylere bilgilendirme, sağlık eğitimi ya da danışmanlık hizmeti sunduğu belirlenmiştir Türkiye'de farklı illerde yapılan benzer çalışmalarda da çeşitli kültürel özelliğe sahip hastalara bakımı veren öğrenci¹³ ve hemşire oranları yüksek bulunmuştur.¹⁸ Bu durum kısmen göç nedeniyle Türkiye sınırları içerisinde yaşayan kültürel çeşitlilik gösteren popülasyonların varlığıyla açıklanabilir.

Kültürel duyarlılık ve ilişkili faktörler

Hemşire öğrencilerin kültürel duyarlılık düzeyi orta seviyenin üzerinde olmakla birlikte yüksek düzeyde değildir. Bu gerek hastane ortamında hastalarla gerekse toplumda (okullarda, iş yerlerinde, fabrikalarda, huzurevlerinde, kreşler gibi) sağlıklı bireyle içi içe olan hemşire adaylarının kültürel duyarlılık gereksinimini ortaya koyması açısından önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Yapılan farklı çalışmalarda da öğrencilerin kültürel duyarlılık düzeylerinin orta^{13, 14} ve orta seviyenin üzerinde olduğu bildirilmiştir.¹⁹⁻²¹ Bu çalışma literatürle benzerlik göstermesine rağmen, çalışmanın yapıldığı bölgenin çok kültürlü yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yetersiz olduğu görülmektedir.

Ortaya çıkan bir diğer sonuç erkek öğrencilerin kültürel duyarlılık düzeylerinin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğudur. Fakat yapılan çalışmalarda erkek öğrencilerin kültürel duyarlılıklarının yüksek oldu-

ğu bildirilirken,¹³ bazı çalışmalarda ise cinsiyet ile kültürel duyarlılık arasında ilişki saptanmamıştır.^{14,22} Bu nedenle cinsiyetin kültürel duyarlılık üzerinde etkili bir değişken olmadığı, genelleme yapmanın zor olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu çalışmada erkek öğrencilerin farklı kültürel özeliğe sahip bireylerle iletişim kurarken sorumluluk aldıkları, kültürel farklılıklara saygı gösterdikleri, kendilerine güvendikleri ve iletişimden hoşlandıklarına yönelik bulgular vardır. Aslında literatür kadınların duygusal, kibar, yardımsever, anaç, işbirlikçi, hassas ve kırılğan olduklarını gösterse de²³ duyuğu, düşünce, beklenti ve kaygılarını net olarak ifade etme noktasında erkeklerin kendine daha fazla güvendikleri söylenebilir.

Ayrıca çalışmada son sınıfta okuyan ve yabancı dil bilen öğrencilerin kültürel duyarlılık puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürde sınıf düzeyi²⁴ ve yabancı dil bilme durumunun kültürel duyarlılığı etkilediği bildirilmektedir.^{19,20,24-26} Özellikle birinci sınıfta gerek hastane ortamından uzak olan gerekse yabancı dilleri istenen seviyede olmayan hemşirelik öğrencileri, sınıf düzeyinin ilerlemesi ile birlikte hastane ve toplum sağlığının korunmasına yönelik sağlık eğitimi uygulamalarında farklı kültürden insanlarla iletişime geçebilmektedir. İletişim ve etkileşimin kültürel duyarlılığın artmasına neden olan önemli bir etmen olduğu düşünülmektedir.

Ek olarak sosyal medya ile farklı kültürden bireylerle iletişim kurma ve farklı kültürlerin kitle iletişim araçlarını takip etme aracılığıyla burada kurulan dolaylı iletişim öğrencilerin kültürel duyarlılıklarını arttırmıştır. Yapılan farklı çalışmalarda da kitle iletişim araçları (televizyon, radyo, gazete, internet) sayesinde kurulan iletişimin bireyin kültürel duyarlılığını etkilediği bildirilmiştir.^{27,28} Literatürle benzerlik gösteren bu çalışmada farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden öğrencilerin; dünyada farklı kültür ve kimliklerin, farklı düşünce ve davranış biçimlerinin ve farklı bakış açılarının varlığının daha fazla bilincinde olduğunu söyleyebiliriz.

Güvenlik ve ilişkili faktörler

Hastalarla ve sağlık profesyonelleriyle etkileşime girecek ve hasta-aile-toplum bakımını sağlayacak olan hemşirelik öğrencilerinin mesleki bilgi ve becerilerini daha etkin kullanabilmek için özgüvenli ve iddialı bireyler olması gerekir. Literatürde son 10 yılda hemşirelerde güvenlik kavramını ele alan çok az çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle bu bölüm hemşire öğrencilerle yapılan sınırlı sayıda çalışma ile tartışılmıştır.

Hemşire öğrencilerde orta düzeyde güvenlik belirlenirken, erkek öğrencilerin güvenlik puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Fakat bir başka çalışmada hemşire bayan öğrencilerin güvenlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir.²⁹ Benzer şekilde hemşire öğrencilerin atılganlık düzeylerinin değerlendirildiği bir başka çalışmada kadın öğrenciler erkeklerden daha atılgan bulunmuştur.³⁰ Buna rağmen farklı gruplarda yapılan son çalışmalar güvenlik düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bildirmektedir.³¹⁻³⁶ Bu çalışma ve literatürden yola çıkılarak cinsiyet değişkenini güvenliği etkileyen bir faktör olarak genelleme doğru olmayabilir. Çalışmalar toplumsal yapıda meydana gelen kültürel değişimler nedeniyle her iki cinsiyetin de güvenlik davranışlara sahip olması gerektiğini göstermektedir. Özellikle çok kültürlü topluma hizmet veren hemşire öğrencilerin yaşadığı sosyal ve kültürel değişim, cinsiyetler arasında güvenlik düzeyindeki farklılığı ortadan kaldıracaktır.

Sosyal medya aracıyla iletişim kuran ve farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip eden öğrencilerin güvenlik puanlarının yüksek çekingenlik puanlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Zengin³⁴ (2017) tarafından bir üniversitenin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 576 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada interneti iletişim (sosyal ağlar aracılığıyla) ve eğlence aracı olarak kullananların, bilimsel ve öğrenme amacıyla kullananlara göre daha etkin olduğu bildirilmiştir. Görmez³⁷ (2014) ta-

rafından 613 lise öğrenci ile yapılan çalışmada kitle iletişim araçlarını (televizyon, internet) kullanmaları ile güvenlik düzeyi arasındaki pozitif yönde ilişki bildirilmiştir. Bu durumu sanal iletişimin gerçek hayattaki iletişim becerilerini güçlendirdiği yönünde yorumlayabiliriz. Güvenlik öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir sosyal beceridir. Bu bağlamda güvenlik davranış biçimi üzerinde sosyal çevre ve sosyal çevreden algılanan destek önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Ek olarak farklı kültürden hastalara bakım veren ve onlara bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık yapan öğrencilerin güvenlik puanlarının yüksek, çekingenlik puanlarının düşük olduğu bulunmuştur. Haladin ve ark.³⁸ (2013) tarafından üniversite öğrencilerinin güvenlik düzeyinin belirlendiği çalışmada, güvenlik düzeyi ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü bir ilişki bildirilmiştir. Dolayısıyla iletişim bireyin güvenlik düzeyini etkileyebilir. Bu nedenle hemşirelik eğitimi veren kurumlarda gerek iletişim düzeyinin gerekse güvenlik becerilerinin geliştirilmesine yönelik müdahalelerin düzenlenmesi önemlidir.

Kültürel duyarlılığın güvenlik ile ilişkisi

Bu çalışmada kültürel duyarlılık ile güvenlik aralarında pozitif yönlü, kültürel duyarlılık ile çekingenlik arasında negatif yönlü korelasyon saptanmıştır. Kılıç ve Sevinç³³ (2018) tarafından hemşirelik öğrencilerinin kültürel duyarlılıkları ve atılganlığa etkisini inceledikleri çalışmalarında kültürel duyarlılık ile atılganlık arasında pozitif ilişkinin olduğu bildirilmiştir. Literatürle benzerlik gösteren çalışmamızda öğrencilerin güvenlik düzeyleri arttıkça kültürel duyarlılıkları artarken, çekingenlik düzeyleri arttıkça kültürel duyarlılıkları azalmıştır. Diğer bir ifadeyle kendine güvenen öğrenciler kültürlerarası karşılaşmalarda iletişimde sorumluluk almaya, kültürel farklılıklara saygılı olmaya, iletişimde kendine güvenmeye, iletişimden hoşlanmaya ve iletişimde dikkatli olmaya önem atfetmiştir. Bu nedenle, daha güvenli ve iddialı davranışların kültürel duyarlılığı artıracağı ve hasta bakım kalitesini yükselteceği düşünülmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin orta düzeyde kültürel duyarlılık ve güvenlik seviyelerinin olduğu belirlenen bu çalışmada, kendine güvenen öğrencilerin kültürel duyarlılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre; hemşirelik eğitimi sırasında öğrencilerin kendine güvenen bireyler olarak eğitilmelerinin, hastaya özgü ve kültürel duyarlı bakım vermede katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle lisans hemşireliği müfredatına güvenlik eğitimine ilişkin programların dâhil edilmesi önerilmektedir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır (08.08.2019/10).

Bilgilendirilmiş Onam: Çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinden bilgilendirilmiş sözlü onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar araştırmanın yürütülebilmesi için finansal destek alınmadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the Hatay Mustafa Kemal University Medical School Ethics Committee (08.08.2019/10).

Informed Consent: Verbal informed consent was obtained from nursing students who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

1. Yılmaz M, Toksoy S, Direk ZD, Bezirgan S, Boylu, M. Cultural sensitivity among clinical nurses: A descriptive study. *J Nurs Scholarsh*. 2017;49(2):153-161. [Crossref]
2. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri 2015. Accessed http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf
3. Karakaş H, Erbaş YH. Öğretmen adaylarının çok kültürlü deneyimleri ve (Türkiye'deki) kültürel ve sosyal gruplara yönelik düşünceleri. *IJOSES*. 2018;5(9):59-81. [Crossref]
4. Repo H, Vahlberg T, Salminen L, Papadopoulos I, Leino-Kilpi H. The cultural competence of graduating nursing students. *J Transcult Nurs*. 2017;28(1):98-107. [Crossref]
5. Clark CM, Springer PJ. Nurse residents' first-hand accounts on transition to practice. *Nurs Outlook*. 2012;60(4):2-8. [Crossref]
6. Yoshinaga N, Nakamura Y, Tanoue H, MacLiam F, Aoishi K, Shirahishi Y. Is modified brief assertiveness training for nurses effective? A single-group study with long-term follow-up. *J Nurs Manag*. 2018;26(1):59-65. [Crossref]
7. Stumberg J, Lanham HJ. Understanding health care delivery as a complex system: achieving best possible health outcomes for individuals and communities by focusing on interdependencies. *J Eval Clin Pract*. 2014;20(6):1005-1009. [Crossref]
8. Kanade AM. The effect of assertiveness training program on nurses. *Indian J Psy Nsg*. 2018;15(2):19-23. [Crossref]
9. Karagözoğlu S, Kahve E, Koç O, Adamişoğlu D. Self esteem and assertiveness of final year Turkish university students. *Nurse Educ Today*. 2008;28(5):641-649. [Crossref]
10. Sevinç S, Özdemir S. Hemşirelik öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluk ilişkisi: Kilis örneği. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2017;19(2):14-24. Accessed [http://hemarge.org.tr/ckfinder/userfiles/files/2017/vol19sayi2/\(2\).pdf](http://hemarge.org.tr/ckfinder/userfiles/files/2017/vol19sayi2/(2).pdf)
11. Yazıcıoğlu Y, Erdoğan S. SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık; 2004.
12. Rezaee M, Hedayati A, Naghizadeh MM, Farjam M, Sabet HR, Paknahad M, et al. Correlation between happiness and depression according to Beck depression and Oxford happiness inventory among university students. *GMJ*. 2016;5(2):75-81. Accessed file:///C:/Users/user/Downloads/598-3568-1-PB.pdf
13. Kılıç SP, Sevinç S. The relationship between cultural sensitivity and assertiveness in nursing students from Turkey. *J Transcult Nurs*. 2018;29(4):379-386. [Crossref]
14. Abaslı K, Polat Ş. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve kültürel zekâya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2019;7(1):193-202. [Crossref]
15. Chen GM, Starosta WJ. The development and validation of the intercultural sensitivity scale. *Human Communication*. 2000;3:1-15. Accessed http://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1035&context=com_facpubs
16. Bulduk S, Tosun H, Ardıç E. Türkçe kültürler arası duyarlılık ölçeğinin hemşirelik öğrencilerinde ölçümsel özellikleri. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 2011;19(1):25-31. Accessed <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/turkce-kulturlerarası-duyarlılık-olcegi-toad.pdf>
17. Voltan-Acar N, Öğretmen T. Kendini belirleme (güvenlik) ölçeği geliştirme çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2007;3(27):67-78. Accessed <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200088>
18. Aktaş YY, Gök Uğur H, Orak OS. Hemşirelerin kültürlerarası hemşirelik bakımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi* 2016;8:120-30. [Crossref]
19. Meydanlıoğlu A, Arıkan F, Gözüm S. Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Adv Health Sci Educ Theory and Pract*. 2015;20(5):1195-1204. [Crossref]
20. Aslan S, Yılmaz D, Kartal M, Erdemir F, Güleç HY. Determination of intercultural sensitivity of nursing students in Turkey. *IJHSR*. 2016;6(11):202-208.
21. Baksı A, Arda Sürücü H, Duman M. Hemşirelik öğrencilerinin kültürler arası duyarlılıkları ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. *JAREN*. 2019;5(1):31-39. [Crossref]
22. Yılmaz F, Göçen S. Sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık hakkındaki görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2013;6(15):373-392. [Crossref]
23. Akter T. Medya ve İktidar ilişkileri: Dilin Klişelediği Cinsiyet Kimlikleri. 2016. Accessed <http://docplayer.biz.tr/8314438-Medya-ve-iktidar-iliskile-ridilin-kliselestirdigi-cinsiyet-kimlikleri-tutku-akter.html>
24. Şekerci YG, Biçer E. Cultural sensitivity in immigrant patients' healthcare: How is it perceived by interning medical and nursing students? *Int J Caring Sci*. 2019;12(1):49-56.
25. Bulduk S, Usta E, Dinçer Y. Kültürlerarası duyarlılık ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu örneği. *DÜ Sağlık Bil Enst Derg*. 2017;7(2):73-77. Accessed <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/351987>
26. Demir S, Üstün E. Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik-merkezilik düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2017;18(3):1-11. [Crossref]
27. Park J. Multicultural experience and intercultural sensitivity among South Korean adolescents. *Multicult*. 2017;5(2):108-138. [Crossref]
28. Ögüt N, Olkun EO. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi: Selçuk Üniversitesi Örneği. Selçuk İletişim. 2018;11(2):54-73. [Crossref]
29. Metin M. Hemşirelik öğrencilerinin güvenlik düzeyleri ve bağlanma stilleri. [master's thesis]. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2014.
30. Ekinci M, Şahin Altun Ö, Can G. Hemşirelik öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzları ve atılma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2013;4(2):67-74. [Crossref]
31. Pamuk UE. Ortaokul öğrencilerinin atılma düzeyi ile ekran baskısı arasındaki ilişki (İstanbul ili Tuzla ilçesi örneği) [Master's thesis]. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2013.
32. Rezaayat F, Nayeri DN. The level of depression and assertiveness among nursing students. *Int J Community Based Nurs Midwifery*. 2014;2(3):177-184. Accessed <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25349860>
33. Uzuntarla Y, Uğrak U, Cihangiroğlu N. Sürekli kaygı ve atılma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2016;9(42):1704-1711. [Crossref]
34. Zengin Ö, Alver B. Üniversite öğrencilerinin medya araçlarını kullanma durumlarına göre güvenlik özelliklerinin incelenmesi. *IJOEEC*. 2017;2(3):93-114. doi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398447>
35. Şenol FB, Akyol T, Can-Yaşar M. Öğretmen adaylarının kendini belirleme (güvenlik) düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*. 2018;146-165. doi: 10.30831/akueg.429106.
36. Parmaksız İ. Üniversite öğrencilerinin güvenlik düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *J. Hum. Sci*. 2019;16(1):43-55. doi: 10.14687/jhs.v15i4.5344.
37. Görmez E. Lise Öğrencilerinin kitle iletişim araçlarını kullanma durumları ile güvenlik özelliklerinin incelenmesi [master's thesis]. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2014.
38. Haladin NB, Ibrahim NA, Rajuab A. Assertiveness among undergraduates in a Malaysian public university: Implications towards improved employability. *Jurnal Teknologi (Social Sciences)*. 2013;65(2):15-24. doi: 10.11113/jt.v65.2346.